

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ประโยชน์เห็ดท้องถิ่นบนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดท้องถิ่นในแปลงทดสอบ ศึกษาและทดสอบวิธีการเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพสำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดท้องถิ่นในพื้นที่แปลงทดสอบบ้านแม่มะลอ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่ละออ อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ พบเห็ดแดง เห็ดไข่ เห็ดโคน เห็ดขมิ้น แต่ไม่พบเห็ดเผาะ ในส่วนของแปลงทดสอบปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเกิดของเห็ดเผาะพบเห็ดเผาะเกิดในบริเวณที่มีร่องรอยของไฟไหม้ ส่วนของการจัดจำแนกชนิดเห็ดโคนปลวกสามารถจัดกลุ่มของ *Termitomyces* sp. HL795, HL797 จากตัวอย่างที่รวบรวมได้ โดยใช้ ITS4 และ ITS5 พบว่าเป็นชนิดเดียวกับ *Termitomyces heimii* และเห็ดเผาะที่พบสามารถจำแนกได้ 2 ชนิด คือ *Astraeus odoratus* และ *A. sirindhorniae* ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเห็ดโคนและจุลินทรีย์ในรังปลวก สามารถแยกเชื้อแบคทีเรียได้ 30 ไอโซเลต และพบ *Xylaria escharoidea* เจริญอยู่ร่วมกันภายในรัง และวิธีการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนและเห็ดเผาะในสภาพธรรมชาติอย่างง่าย สามารถทำได้ โดยการใช้สปอร์จากดอกเห็ดสดโดยตรง ในส่วนของการหมუნเวียนวัสดุเพาะเห็ดพบว่าสามารถนำก้อนวัสดุเก่าจากการเพาะเห็ดสกุลนางรมมาเพาะเห็ดฟาง เห็ดถั่ว และเห็ดขางได้ ในด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้และสร้างเครือข่ายพบว่ากิจกรรมของกลุ่มที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อฝึกทักษะ และการสร้างวิทยากรในชุมชนสำหรับถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นหรือผู้สนใจในการเพาะเห็ด รวมทั้งการศึกษาดูงานจากผู้ประสบความสำเร็จแล้วยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการใช้ประโยชน์จากเห็ดท้องถิ่นในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เห็ดท้องถิ่น เห็ดโคน เห็ดเผาะ ฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ประโยชน์เห็ด เห็ดบนพื้นที่สูง

Abstracts

This Action Research of Highland Local Mushroom Rehabilitation and Utilization aims to investigate the diversity and distribution of local mushrooms in experimental fields, the study of culture's technics to cultivate potential mushrooms, study of process mushroom conservation, rehabilitation and utilization. And developing mushroom conservation and rehabilitation, learning bases by community's participation. The distribution of mushroom in experimental field Ban Mae Malor, Mae Malor Highland Development Project Using Royal Project System, Amphoe Mae Chaem, Chaingmai found *Amanita* sp., *Russula* sp., *Cantharellus* sp. and *Termitomyces* sp., but not found *Astraeus* sp. in this area. In the study of some factors affect to fruit-body forming of *Astraeus* sp., only in burned areas were found. Samples of *Termitomyces* sp. HL795, HL797 were identified by using ITS4 and ITS5, found that similar to *T. heimii* and samples of *Astraeus* spp. could identify to 2 species, *A. odoratus* and *A. sirindhorniae*. The study of relationships between microbes in termite mounds and *Termitomyces* mushrooms, that could culture 30 isolates of bacteria and *Xylaria escharoidea* from termite combs. And the simple method to cultivate *Astraeus* sp. and *Termitomyces* sp. is using spores from the mature fruit body. In a zero waste study, old spawn can use to cultivate oyster mushroom, straw mushroom, ink cap mushroom and giant cup mushroom. Developing mushroom conservation and rehabilitation learning bases by community's participation; the group's activities will process continually to practice skill. The public's lecturer developing and visiting the successful person or organization is the important thing that bring to the sustainable of mushroom conservation, rehabilitation and utilization.

Keyword: local mushroom, *Termitomyces*, *Astraeus*, mushroom rehabilitation and utilization, highland mushroom